

W8-skat

Wróćmy do elastycznego rozpraszania na wodorze z uwzględnieniem spinu.

Podobnie jak w (H2) rozważmy tylko niskoenergetyczne elektrony i tylko jeden kanał oparty na stanie podstawowym 1s wodoru H (całkowity L=0),

możemy mieć natomiast dwa stany spinowe dwóch elektronów : singlet i tryplet, i zatem funkcja będzie wyglądała tak:

(H6)

$$\Psi(\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2) = \chi_{M_S}^S(1,2)[1 + (-1)^S P_{12}]\psi_0(\mathbf{r}_1)F_0^S(\mathbf{r}_2)$$

gdzie $\psi_0(\mathbf{r}_1) = \psi_{at,1s}(\mathbf{r}_1)$, $\mathbf{x} = (\mathbf{r}, \sigma)$, a $\mathbf{r}_2$ to przestrzenna współrzędna rozpraszanego elektronu;

pamiętamy, że

(H6b)

$$\chi_{M_S}^S(1,2) = \sum_{m_1, m_2} C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m_1, m_2, S, M_S\right) \chi_{m_1}^{\frac{1}{2}}(1) \chi_{m_2}^{\frac{1}{2}}(2)$$

gdzie $C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m_1, m_2, S, M_S\right)$ to współczynniki Clebsaha-Gordana wynikające ze składania momentów, czyli z przejścia od bazy iloczynowej $\chi_{m_1}^{\frac{1}{2}}(1) \chi_{m_2}^{\frac{1}{2}}(2)$ (dla $m_1, m_2 = \pm \frac{1}{2}$) do bazy S, M_S ($S=1,3; M_S = -S, \dots, S$), $\chi_{M_S}^S$;

w szczególności dla trypletu ($S=1$) $\chi_1^1 = \alpha(1)\alpha(2)$, $\chi_{-1}^1 = \beta(1)\beta(2)$,

$\chi_0^1 = \frac{1}{\sqrt{2}}[\alpha(1)\beta(2) + \beta(1)\alpha(2)]$, a dla singletu ($S=0$) $\chi_0^0 = \frac{1}{\sqrt{2}}[\alpha(1)\beta(2) - \beta(1)\alpha(2)]$.

Funkcja (H6) jest funkcją własną hamiltonianu

(H7)

$$\left[-\frac{1}{2}\nabla_1^2 - \frac{1}{2}\nabla_2^2 - \frac{1}{r_1} - \frac{1}{r_2} + \frac{1}{r_{12}} - E\right]\Psi(\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2) = 0$$

Działając podobnie jak dla (H1) i (H2), tzn. mnożąc (H7) z lewej przez $\chi_{M_S}^{S' *} (1,2)\psi_0^*(\mathbf{r}_1)$ i całkując po $\mathbf{r}_1$ oraz sumując po spinach otrzymamy

(H8)

$$\left[-\frac{1}{2}\nabla^2 + V_{00} - W_{00} - (E - E_{1s})\right]F_0^S(\mathbf{r}) = 0$$

(nie musimy już numerować współrzędnej),

i ponownie biorąc pod uwagę równanie (3): $F(\mathbf{r}) = \frac{1}{r} \sum_{l=0}^{\infty} A_l(k^2) u_l(r) P_l(\cos\theta)$, lub

(H8a)

$\psi(\mathbf{r}) = \frac{1}{kr} \sum_{l=0}^{\infty} (2l+1) i^l R_l(r) P_l(\cos\theta)$ oraz $\psi_0(\mathbf{r}) = \frac{1}{r} R_{1s}(r) Y_0^0(\hat{\mathbf{r}})$ dostaniemy ponownie

(H9)

$$\left[\frac{d^2}{dr^2} - \frac{l(l+1)}{r^2} - U(r) + 2W_{00} + k^2 \right] u_l^S(r) = 0$$

gdzie $U(r) = -2 \left(1 + \frac{1}{r} \right) e^{-2r}$ (to już znamy), $k^2 = 2(E - E_{1s})$, a $2W_{00}$ jest potencjałem wymiennym (który w działaniu na $u_l^S(r)$ wciąga ją pod całkę a „wyrzuca” $R_{1s}(r)$);

asymptotyczne postaci $u_l^S(r)$ są $u_l^S(r) \sim \sin(kr - \frac{1}{2}l\pi + \delta_l^S)$;

$-U(r) + 2W_{00}$ nazywamy „potencjałem statyczno-wymiennym”.

Różnica dla $S=0$ i $S=1$ jest taka, że W_{00} ma w sobie zaszyty znak $(-1)^S$.

Przejście do obliczenia amplitud rozpraszania nie już takie *straightforward* ... gdyż zakładając, że przed zderzeniem (elektron rozpraszany w $-\infty$) elektron rozpraszany jest w stanie spinowym $\chi_{m_1}^{\frac{1}{2}}(1)$, a elektron w atomie $\chi_{m_2}^{\frac{1}{2}}(2)$ i biorąc pod uwagę (H4) możemy dla $r_2 \rightarrow \infty$ zapisać

(H10)

$$\Psi(\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2) \sim \psi_0(\mathbf{r}_1) \chi_{m_1}^{\frac{1}{2}}(1) \chi_{m_2}^{\frac{1}{2}}(2) e^{ikz_2} + \sum_{m_1' m_2'} \psi_0(\mathbf{r}_1) \chi_{m_1'}^{\frac{1}{2}}(1) \chi_{m_2'}^{\frac{1}{2}}(2) M_{m_1' m_2', m_1, m_2}(\theta) \frac{e^{ikr_2}}{r_2}$$

a zapisując składnikami oznaczymy jako $\Psi(\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2) \sim \text{„A”} + \text{„B”}$.

Ponieważ (H10a)

$\chi_{m_1}^{\frac{1}{2}}(1) \chi_{m_2}^{\frac{1}{2}}(2) = \sum_S C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m_1, m_2, S, m_1 + m_2\right) \chi_{m_1+m_2}^S(1,2)$ jako transformacja odwrotna do (H6b) [dla różnych, ale ustalonych wartości $M_S = m_1 + m_2 = 0, 1$ lub -1] i rozwijając e^{ikz_2} jak w (6b) $\{ e^{ikz} = \sum_{l=0}^{\infty} (2l+1) i^l j_l(kr) P_l(\cos\theta) \}$ pierwszy składnik „A” w (H10) będzie

$$\sum_{lS} C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m_1, m_2, S, m_1 + m_2\right) \chi_{m_1+m_2}^S(1,2) (2l+1) i^l P_l(\cos(\theta_2)) j_l(kr_2)$$

który, korzystając z rozkładu (H6B – teraz pojawią się m_1' i m_2' primowane jako indeksy przebiegające sumę) będzie miał postać (H10b)

$$\sum_{lS} \sum_{m'_1 m'_2} C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m_1, m_2, S, m_1 + m_2\right) C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m'_1, m'_2, S, m_1 + m_2\right) \times \\ \times \chi_{m'_1}^{\frac{1}{2}}(1) \chi_{m'_2}^{\frac{1}{2}}(2) (2l+1) i^l P_l(\cos(\theta_2)) j_l(kr_2)$$

Oznaczając całą naszą funkcję $\Psi(\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2)$ jako „C” możemy zapisać asymptotycznie

$$„C” = „A” + „B”, \text{ czyli } „B” = „C” - „A”$$

Funkcja $\Psi(\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2)$ musi jednocześnie

- (a) być zapisana w postaci rozkładu na stany własne tarczy (H3) [tu $\psi_0(\mathbf{r}_1) \chi_{m_1}^{\frac{1}{2}}(1)$], mnożonych przez funkcje opisującą rozpraszony elektron $F(\mathbf{r}_2)$ o postaci (H8a),
- (b) być kombinacją stanów własnych układu „tarcza-elektron” (H5), tzn. kombinacją stanów własnych całkowitego S ,

To zadanie jest niełatwe, ale w zasadzie już mamy je wykonane w (H10b) - jest suma po S , jest suma po stanach tarczy m'_1 , (a suma po m'_2 wynika ze sprzężania do S), tylko $j_l(kr_2)$ trzeba zastąpić przez $R_l(r)$, czyli człon „C” przyjmie postać:

$$\Psi(\mathbf{x}_1, \mathbf{x}_2) = \frac{1}{kr} \sum_{lS} \sum_{m'_1 m'_2} C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m_1, m_2, S, m_1 + m_2\right) C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m'_1, m'_2, S, m_1 + m_2\right) \times \\ \times \chi_{m'_1}^{\frac{1}{2}}(1) \chi_{m'_2}^{\frac{1}{2}}(2) (2l+1) i^l P_l(\cos(\theta_2)) R_l(r_2)$$

Znając asymptotyczną postać $j_l(kr_2)$ (6b) oraz $R_l(r_2)$ [które teraz zależy od spinu S - $R_l^S(r_2)$] i porównując w „B” = „C” - „A” wyrazy przy tym samym (m_1, m_2) dostaniemy:

$$M_{m'_1 m'_2, m_1, m_2}(\theta) = \frac{1}{2ik} \sum_{lS}^{\infty} (2l+1) (e^{2i\delta_l^S} - 1) P_l(\cos\theta) \\ \times C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m_1, m_2, S, m_1 + m_2\right) C\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}, m'_1, m'_2, S, m_1 + m_2\right)$$

to jest amplituda rozpraszania ze stanu (e+H) określonego przez (m_1, m_2) do stanu określonego przez (m'_1, m'_2) ;

możemy w zasadzie mówić o „kanałach spinowych” $\left(\frac{1}{2}, \frac{1}{2}\right), \left(\frac{1}{2}, -\frac{1}{2}\right), \left(-\frac{1}{2}, \frac{1}{2}\right), \left(-\frac{1}{2}, -\frac{1}{2}\right)$, ta amplituda $M_{m'_1 m'_2, m_1, m_2}(\theta)$ jest macierzą 4x4;

wartości współczynników Clebscha-Gordana są: 1, 0, $\pm \sqrt{\frac{1}{2}}$, możemy zatem *explicite* napisać macierz $M_{m'_1 m'_2, m_1, m_2}(\theta)$

$$\begin{bmatrix} F(\theta) & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \frac{1}{2}[F(\theta) + G(\theta)] & \frac{1}{2}[F(\theta) - G(\theta)] & 0 \\ 0 & \frac{1}{2}[F(\theta) - G(\theta)] & \frac{1}{2}[F(\theta) + G(\theta)] & 0 \\ 0 & 0 & 0 & G(\theta) \end{bmatrix}$$

gdzie

$$F(\theta) = \frac{1}{2ik} \sum_{l=0}^{\infty} (2l+1)(e^{2i\delta_l^1} - 1)P_l(\cos\theta)$$

amplituda rozpraszania w stanie trypletowym układu (e+H)

$$G(\theta) = \frac{1}{2ik} \sum_{l=0}^{\infty} (2l+1)(e^{2i\delta_l^0} - 1)P_l(\cos\theta)$$

Uwaga: wiersze macierzy M to pary (m'_1, m'_2) a kolumny to pary (m_1, m_2) .

Jeśli nie włączymy wymiany, tzn. przyjmiemy $W_{00} = 0$, to $\delta_l^1 = \delta_l^0$, $F(\theta) = G(\theta)$ i M jest diagonalna z elementami diagonalnymi równymi $F(\theta)$ - nie następuje wymiana spinów między elektronem tarczy a elektronem rozpraszonym ;

Procedura obliczeniowa w praktyce:

- rozwiązujemy (H9), tzn. „całkujemy” równanie od $r=0$ do granicy asymptotycznej,
- asymptotycznie przyrównujemy $u_l^S(r) \sim \sin(kr - \frac{1}{2}l\pi + \delta_l^S)$ i znajdujemy δ_l^S ,
- budujemy macierz amplitudy rozpraszania M .

Teraz możemy obliczać różne różniczkowe i całkowite przekroje czynne, np. dla procesu rozpraszania niespolaryzowanej wiązki elektronów na spolaryzowanych atomach tarczy (tarcza w stanie m_1), należy uśrednić po obu rzutach spinu elektronu rozpraszanego (1/2 sumy po m_2) oraz wysumować po wszystkich możliwych stanach końcowych układu m'_1, m'_2 , co daje (zgodnie z (2c)):

$$\frac{d\sigma}{d\Omega} = \frac{1}{2} \sum_{m_2} \sum_{m'_1, m'_2} |M_{m'_1 m'_2, m_1, m_2}(\theta)|^2$$

co daje

$$\frac{d\sigma}{d\Omega} = \frac{3}{4} |F(\theta)|^2 + \frac{1}{4} |G(\theta)|^2$$

rezultat zgodny z oczekiwaniem, gdyż tryplet jest trzykrotnie zdegenerowany a singlet jednokrotnie...